

ЗАТВЕРДЖЕНО
Рішення педагогічної ради
від «28» 08 2024 р.
протокол № 1

ДОСЛІДЖУЄМО ІСТОРІЮ І СУСПІЛЬСТВО
НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДЛЯ 6 КЛАСУ
Розроблена на основі модельної програми
«Досліджуємо історію і суспільство. 5-6 класи (інтегрований курс)»
для закладів загальної середньої освіти»
(автори Пометун О.І., Ремех Т.О., Малієнко Ю.Б., Мороз П.В.)

2024 рік

I. Вступ

Пропонована навчальна програма – комплексний освітній документ, який у 6-х класах реалізовує наступність між початковою і базовою середньою освітою у вигляді інтегрованого курсу «Досліджуємо історію і суспільство».

Програма розроблена на основі Модельна навчальна програма «Досліджуємо історію і суспільство. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (автори Пометун О.І., Ремех Т.О., Малієнко Ю.Б., Мороз П.В.) «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» (наказ Міністерства освіти і науки України від 12.07.2021 № 795)

***Освітньою метою курсу** «Досліджуємо історію і суспільство» є розвиток в учнів самоідентичності, почуття власної гідності через осмислення минулого, сучасного та зв'язків між ними, приналежності до України, українського народу, спільних історичних, політичних і духовно-культурних цінностей, формування активної громадянської позиції на засадах демократії, патріотизму, поваги до прав і свобод людини.*

Завдання курсу:

- особистісний розвиток учнів, задоволення їх потреб у самопізнанні, потягу до дослідницької діяльності, комунікації і творчості;
- усвідомлення учнями єдності минулого, сучасного та майбутнього, взаємозалежності та взаємовпливів людей, соціальних груп, різних сфер життя суспільства;
- осмислення учнями ролі і місця людини у спільнотах (родині, соціальних верствах, націях, громадських об'єднаннях тощо);
- пізнання тих культурних здобутків і цінностей суспільства, знання яких є необхідною умовою приналежності до певної етнічної спільноти, української політичної нації, спільноти європейських народів та основою формування самоповаги, честі, гідності, патріотизму та європейської цивілізаційної орієнтації;
- вироблення умінь використовувати різні джерела інформації, щоб отримати знання про історію і сучасність суспільства, застосовувати ці знання, вживаючи термінологію суспільних наук.

Курс зумовлює ознайомлення учнів з навчальним матеріалом. В учнів формуються основні поняття історії за допомогою адаптованих до віку учнів коротких характеристик суспільних інституцій у їх розвитку та найбільш значимих для людства, українського суспільства, територіальної громади історичних процесів та постатей. Ознайомлення школярів із витоками найважливіших елементів суспільного життя та основними соціальними змінами забезпечує інтеграцію змісту знань з історії та громадянської освіти.

У структурі курсу поєднуються лінійний і концентричний підходи.

Види навчальної діяльності учнів, визначенні основними видами навчальної діяльності учнів та їх повторюваність слугує основою технології навчання учнів 6 класів історії та громадянської освіти. Адже постійне залучення учнів в активну різноманітну діяльність може забезпечити реальне досягнення планованих у програмі результатів. Учитель, організовуючи освітній процес, може диференціювати/ускладнювати кожний із пропонованих видів діяльності за рахунок зменшення допомоги учням аж до їхньої повної самостійності чи ускладнення завдань, пропонуючи їм оперувати більшим обсягом інформації чи складнішими способами діяльності. Кожний вид навчальної діяльності формує компетентності й наскрізні вміння учнів як на історичному, так і громадянсько-ознавчому змісті курсу.

Навчання у 5–6 класах спрямоване на формування вимог, визначених **Державним стандартом базової середньої освіти**, а саме:

– **історико-хронологічного мислення** – здатності орієнтуватися в історичному часі, встановлювати причиннонаслідкові зв'язки між подіями, явищами і процесами, діяльністю людей та її результатами в часі, розуміти зміни в житті суспільства;

– **геопросторового мислення** — уміння орієнтуватися в соціально-історичному просторі, виявляти взаємозалежність розвитку суспільства, господарства, культури і навколишнього природного середовища;

– **критичного мислення** — уміння працювати з різними джерелами інформації та формулювати обґрунтовані запитання до них;

– **системного мислення** — виявлення взаємозв'язку, взаємозалежностей і взаємовпливів історичних подій, явищ, процесів, постатей у контексті відповідних епох; розуміння множинності трактувань минулого і сучасного й уміння зіставляти їх інтерпретації.

Модельна програма курсу «Досліджуємо історію і суспільство» структурована за такими **принципами**:

- науковості, відповідно до якого зміст і очікувані результати навчання відповідають основам сучасної науки;
- доступності, тобто врахування вікових особливостей, фізичного, психічного й інтелектуального розвитку дітей 10–12 років;
- системності, коли історія і суспільство розглядаються як комплекси компонентів, зокрема, культурно-історичних епох, процесів (економічних, політичних, соціальних, духовних), явищ (війни, революції, народи, цивілізації), подій та ідей, на які впливають зовнішні чинники, природні і соціальні;
- спадкоємності, пов'язаності матеріалу, що вивчається, з вивченим у початковій школі, зокрема в межах курсу «Я досліджую світ»;

- україноцентризму, який передбачає, що історія України повсякчас проступає з історії світу, а світова історія великою мірою твориться в Україні.

Програма складається з пояснювальної записки, структурованих за розділами очікуваних результатів навчання учнів/учениць, виписаних через зміст та види навчальної діяльності, навчального матеріалу як основи для досягнення конкретних результатів навчання.

Курс «Досліджуємо історію і суспільство» **сприятиме:**

- усвідомленню власної гідності, здатності реалізувати власні права і свободи, повазі до прав і гідності інших осіб, схильності виявляти толерантність і протидіяти проявам дискримінації;

- умінню дотримуватися демократичних принципів, конструктивно взаємодіяти з іншими особами, спільнотою закладу освіти, місцевою громадою, намірам долучатися до розв'язання місцевих, загальнонаціональних і глобальних проблем, усвідомленню необхідності утвердження верховенства права й дотримання правових норм для забезпечення сталого розвитку суспільства.

З урахуваннями теми уроку в освітній процес включатимуться такі види діяльності учнів:

- *підготовка* учнями коротких (1–2 хв) *усних повідомлень*, які підвищують їхню зацікавленість матеріалом та сприяють розвитку низки наскрізних умінь і ключових компетентностей;

- *пошукові завдання*: пошук учнями інформації у різних джерелах (підручнику, довідниках, інтернет-джерелах тощо), систематизація, оцінювання якості та достовірності інформації з допомогою вчителя та/або за ґрунтовною його інструкцією з дотриманням учнями такого алгоритму: 1) пошук/опрацювання інформації з різних джерел щодо тлумачення поняття; 2) обговорення набутої інформації в класі; 3) вироблення з допомогою вчителя визначення поняття; порівняння його з підручником, словником тощо;

- *практичні завдання*: розв'язання і складання хронологічних задач, креслення схем і таблиць, заповнення контурних карт, створення медіатекстів із допомогою вчителя тощо за зразком та самостійно;

- *завдання для розвитку критичного та системного мислення*: аналіз і оцінка інформації різноманітних джерел; формулювання запитань до джерела в цілому та поданої в ньому інформації; розрізнення фактів і суджень у запропонованому тексті/медіатексті; оцінка достовірності, надійності та повноти запропонованих/знайдених джерел;

- *творчі завдання*: створення нових навчальних продуктів, поєднуючи набуті знання і вміння з особистісними поглядами на історичне минуле й сьогодення: віртуальні екскурсії; усні/письмові твори-роздуми, малюнки, макети, рольові, імітаційні ігри тощо;

– *обговорення та дискусії* на основі відкритих та контroversійних питань історії та суспільного життя: висловлення власних суджень щодо тих чи тих історичних особистостей, вчинків людей, підбір аргументів для захисту власної позиції, участь в обговоренні з дотриманням правил дискутування, діалоги з переконанням інших;

– *індивідуальні/групові проєкти*: планування власної діяльності на певний проміжок часу, планування співпраці з іншими у проєкті, дослідницька діяльність, співпраця з реалізації проєкту та досягнення результатів, презентація результатів проєкту.

Водночас запропоновані програмою зміст предмета та види навчальної діяльності жодним чином не обмежують автономію і творчість учителя. Програмові положення лише застерігають від одноманітності в організації діяльності учнів, небажаної монологічності й однотипності їхньої діяльності.

Знання:

- основних прав і свобод людини, її загальнолюдських та громадянських обов'язків;
- найбільш вживаних термінів, необхідних для вивчення історії та громадянської освіти;
- родинних, місцевих і національних пам'яток;
- родинних, регіональних національних традицій;
- відомих осіб рідного краю та України.

Розуміння:

- необхідності відстоювати свої демократичні права і свободи, шанувати права інших людей, виконувати загальнолюдські та громадянські обов'язки;
- існування різниці між сьогоденням і попередніми етапами розвитку різних елементів суспільного життя;
- мотивів звернення людей до минулого та власної відповідальності за збереження пам'яті про минуле, історичних пам'яток рідного краю;
- взаємозв'язку історії родини, рідного краю, Батьківщини і людства;
- основних історичних понять (історичне джерело, історичний час, історичний простір, історична закономірність, цивілізація тощо);
- наявності альтернативних варіантів розвитку історичних і суспільних подій;
- своєї приналежності до певного роду, територіальної та етнічної громад, української політичної нації;
- змісту європейського цивілізаційного вибору України.

Вміння:

- орієнтуватись в історичному часі, розташовувати події в хронологічному порядку;

- орієнтуватись в історичному просторі, користуватись історичною та політичною картами, виконувати завдання на контурній карті;
- аналізувати доступні історичні джерела й інші джерела інформації;
- оперувати найбільш вживаними термінами суспільних наук;
- встановлювати спільні й відмінні ознаки суспільних інституцій, історичних подій і явищ;
- встановлювати окремі причинно-наслідкові зв'язки між історичними подіями та явищами;
- давати моральну оцінку подіям сучасного та минулого суспільного життя, діям окремих історичних осіб;
- усно й письмово викладати власну думку, аргументовано відстоювати свою точку зору;

Ставлення:

- усвідомлення певних цінностей і світоглядних аспектів суспільного розвитку;
- формування патріотичної, громадянської і морально-етичної позиції людини, яка шанує загальнолюдські та національні цінності й з повагою ставиться до інших народів і культур.

Компетентнісний потенціал курсу відповідає переліку ключових компетентностей та спрямований на формування наскрізних в усіх ключових компетентностях умінь:

- читання з розумінням;
- висловлення власної думки усно й письмово;
- критичне та системне мислення;
- творче продукування нових ідей;
- логічне обґрунтування позиції;
- ініціативність;
- розв'язання проблем;
- прийняття рішень;
- оцінка ризиків;
- співпраця з іншими людьми.

Програму пропедевтичного курсу викладено у формі таблиці. У першій частині визначені **Очікувані результати** вивчення кожної теми відповідно до вимог Державного стандарту та Критеріїв оцінювання діяльності учнів. Друга частина визначає **Пропонований зміст інтегрованого курсу**, а третя частина — відповідні очікуваним результатам та змісту Види навчальної діяльності. Пропонований зміст навчання та види навчальної діяльності є орієнтовними. Вчитель

може враховувати пропозиції повністю або частково, а також модифікувати відповідно до інтересів і здібностей учнів, освітніх завдань, Освітньої програми та матеріальних умов навчального закладу.

Шляхи реалізації програми:

- поєднання компетентнісного, особистісно зорієнтованого та діяльнісного підходів до організації дослідження історії та суспільства;
- системне застосування технологій інтерактивного навчання та розвитку критичного мислення;
- створення дидактичних ситуацій, які дають змогу учням/ученицям системно працювати з навчальними текстами й історичними джерелами, використовуючи відповідний поняттєвий апарат;
- створення позитивної атмосфери навчання, спираючись на особистий життєвий досвід учня/учениці. У програмі немає розподілу навчальних годин за розділами.

У межах загальної річної кількості годин учитель може самостійно визначати час для роботи над кожним розділом програми, орієнтуючись на визначені програмою очікувані результати навчання.

Отже, **особливостями організації освітнього процесу** з курсу є:

- системне застосування технологій інтерактивного навчання, розвитку критичного мислення, проєктної та технології дидактичної гри;
- створення позитивної атмосфери навчання та ефективного освітнього середовища.

Учителю історії та громадянської освіти, адміністрації закладу варто звернути увагу на те, що освітній заклад здійснює процес спрямованої соціалізації учня/учениці, тому певною мірою відповідає за їхній громадянський розвиток. Навчання учнів буде більш успішним за умови панування в освітньому закладі демократичної атмосфери, рівності у взаємовідносинах учасників освітнього процесу, побудованих на партнерських засадах і взаємоповазі.

Нормативно – правова база:

1. Закон України «Про освіту» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
2. Закон України «Про повну загальну середню освіту» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>
3. Постанова КМУ від 30.09.2020 № 898 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#n16>
4. Про затвердження типової освітньої програми для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти Наказ МОН від 19.02.2021 № 235 <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-zatverdzhennya-tipovoyi-osvitnoyi-programi-dlya-5-9-klasiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti>
5. Про надання грифа «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» модельним навчальним програмам для закладів загальної середньої освіти Наказ МОН від 12.07.2021 № 795 (у редакції наказів МОН від 10.08.2021 №898, від

29.09.2021 №1031, від 13.12.2021 №1358, від 02.02.2022 №96, від 09.02.2022 №143, від 11.04.2022 № 324)
<https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-vnesennya-zmin-u-dodatok-do-nakazu-ministerstva-osviti-nauki-ukrayini-vid-12-lipnya-2021-roku-795>

6. Про затвердження рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання. Наказ МОН від 02.08.2024 № 1093
<file:///C:/Users/User/Downloads/66aca0d35fbf4463777818.pdf>

7. Модельна навчальна програма «Досліджуємо історію і суспільство. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (автори Пометун О.І., Ремех Т.О., Малієнко Ю.Б., Мороз П.В.) «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» (наказ Міністерства освіти і науки України від 12.07.2021 № 795)
https://osvita.ua/doc/files/news/831/83124/Doslidzhuyemo_istoriyu_susp_5-6-kl_inteh_1.pdf

Обов'язкові результати навчання

Встановлення зв'язків між подіями, діяльністю людей та її результатами у часі, пояснення значення пам'ятних для себе та інших громадян України дат (подій)

1.1 Орієнтується в історичному часі	Пояснює, як відбувається відлік часу в історії
1.1 Орієнтується в історичному часі	Демонструє знання перебігу подій в часі в межах теми, локалізує події в часі
1.1 Орієнтується в історичному часі	Встановлює віддаленість та тривалість подій
1.2 Розкриває тривалість і варіативність подій в часі	Пояснює зв'язок між подіями, розрізняє причини, приводи, результати і наслідки подій
1.2 Розкриває тривалість і варіативність подій в часі	Пояснює присутність минулого в сучасному суспільному просторі
1.3 Виявляє і прогнозує суспільні (історичні) зміни	Співвідносить з вивченим періодом (епохою) відомі історичні події та особи, визначає сфери суспільного життя, які зазнавали змін
1.3 Виявляє і прогнозує суспільні (історичні) зміни	Пояснює, як життя людини і суспільства залежить від природних змін, науково-технічних винаходів, соціальних обставин

Орієнтація у знайомому соціальному середовищі, долучення до його розвитку, пояснення впливу природи та діяльності людей на нього

2.1 Орієнтується у соціальному середовищі	Використовує карту як джерело інформації
2.1 Орієнтується у соціальному середовищі	Визначає географічне розташування відповідних/ указаних природних

	і соціальних об'єктів
2.2 Виявляє взаємозв'язок природного і соціального середовищ	Пояснює, як географічне положення впливає на спосіб життя і світогляд людей
2.2 Виявляє взаємозв'язок природного і соціального середовищ	Виявляє вплив діяльності людини на навколишнє середовище
2.3 Формує разом з іншими особами громадський простір	Пояснює, що таке громадський простір та його значення для суспільства
Робота з різними джерелами соціальної та історичної інформації, аналіз змісту джерел, їх критична оцінка	
3.1 Добирає джерела історичної та суспільно значущої інформації	Розрізняє джерела інформації за видами
3.1 Добирає джерела історичної та суспільно значущої інформації	Добирає інформаційні джерела за пропонованою тематикою та походженням
3.2 Аналізує соціальну (історичну) інформацію	Використовує історичну та суспільно важливу інформацію із запропонованих ресурсів
3.2 Аналізує соціальну (історичну) інформацію	Пояснює походження історичного, медійного джерела за зовнішніми ознаками
3.3 Оцінює достовірність соціальної (історичної) інформації	Розрізняє факт і судження в запропонованому тексті/ медіатексті
3.3 Оцінює достовірність соціальної (історичної) інформації	Оцінює інформацію щодо її достовірності, надійності і повноти
Узагальнення інформації з різних джерел, розповідь про минуле і сучасне	
4.1 Систематизує та узагальнює соціальну (історичну) інформацію	Упорядковує відомості про особу, подію, явище, процес, пам'ятку історії (за заданими критеріями)
4.1 Систематизує та узагальнює соціальну (історичну) інформацію	Розрізняє пам'ятки історії та культури, історичні події, осіб та їх вчинки, соціальні об'єкти та явища за певними ознаками
4.2 Розповідає про минуле і сучасне	Використовує джерела для опису історичних подій, явищ, процесів,

	діяльності людей
4.2 Розповідає про минуле і сучасне	Аргументовано пояснює перебіг і сутність історичних і сучасних подій, явищ, процесів, діяльності людей
Представлення аргументованих суджень про відомі факти історії та історичних осіб, а також про події суспільного життя	
5.1 Формулює та представляє судження, добираючи аргументи	Пізнає себе як неповторну особистість, наділену гідністю
5.1 Формулює та представляє судження, добираючи аргументи	Ідентифікує себе як члена різних спільнот, громадянина України
5.1 Формулює та представляє судження, добираючи аргументи	Пояснює правила, яких має дотримуватися у цих спільнотах
5.1 Формулює та представляє судження, добираючи аргументи	Пояснює своє право на особистий простір (приватність) і право інших осіб на це
Усвідомлення почуття власної гідності, діяльність з урахуванням власних прав і свобод, повага до прав і гідності інших осіб, протидія дискримінації та нерівному ставленню до особистості	
6.1 Формує себе як особистість, утверджує власну гідність	Дотримується колективно встановлених правил
6.1 Формує себе як особистість, утверджує власну гідність	Бере участь у процедурах самоврядування закладу освіти/ класу та прийнятті рішень
6.1 Формує себе як особистість, утверджує власну гідність	Дотримується стандартів доброчесної поведінки
6.2 Захищає права людини	З допомогою вчителя долучається до розв'язання проблем різних спільнот, враховуючи інтереси їх представників
6.2 Захищає права людини	Розвиває емпатію
6.3 Протидіє і запобігає проявам дискримінації та нерівності	Описує минуле та сучасне, використовуючи громадсько-політичні поняття: демократія, свобода, права, право/ закон тощо
II. Зміст навчання Досліджуємо історію і суспільство	

Номер теми	Блок, тема	Запитання	Діяльність	Очікувані результати
Вступ. (2 год.)				
1.	Людина. Суспільство. Історія.	Як пов'язані людина, суспільство, держава?	- Фронтальна робота (розповідь, пояснення, бесіда, шкільна лекція, перегляд фільму тощо) в поєднанні з проблемним, інформаційним і пояснювально-ілюстративним викладом навчального матеріалу;	<i>Визначає</i> суспільство як форму взаємодії людей, що склалася історично
1.1.	Людина, суспільство, держава: історія та сьогодення	Що я вже знаю про історію стародавнього світу?	- «Мозковий штурм», обмін думками – активне спілкування;	<i>Встановлює зв'язки</i> (з допомогою вчителя) між людиною і суспільством, людиною і державою, суспільством і державою
2.	Тяглість і тривалість історії. Час і простір в історії	Де я зустрічаюсь із пам'ятками історії стародавнього світу? Для чого варто вивчати історію давніх народів і держав? Якою є роль історичних джерел у дослідженні історії стародавнього світу?	- Дидактичні ігри, історичне лото, «хмаринки слів»; - Читання вголос та пояснення (коментування) тексту, ознайомлення із рубриками підручника; Початок укладання історичного словника.	<i>Формулює судження</i> щодо безперервності історичного процесу <i>Співвідносить</i> дату події зі століттям і тисячоліттям <i>Розрізняє</i> системи літочислення, пояснює їх на прикладах <i>Співвідносить</i> дані карти з іншими джерелами інформації (розповідь учителя, текст книжки, візуальні джерела тощо) <i>Розрізняє</i> історичні джерела з історії стародавнього світу за видами

				<i>Визначає риси/ознаки артефакту, писемного та візуального джерела з історії стародавнього світу</i> <i>Формулює</i> судження про своєрідність епохи стародавнього світу <i>Наводить</i> приклади історичних пам'яток та інших проявів присутності минулого в сьогоденні – топоніміка, лексика, фольклор, соціальні практики тощо
	Розділ 1. Людина і суспільство у первісні часи (7 годин)			
2.	Розділ 1. Людина і суспільство у первісні часи	Які виклики стояли перед людьми за первісних часів? Яке значення для людства мало виникнення землеробства, скотарства та ремесла? Якими були первісні спільноти людей? Яке значення вони	<i>Учні зможуть виконувати пошукові завдання, а саме:</i> З'ясування значення та застосування понять «кам'яний вік», «homo sapiens (людина розумна)», «стоянка первісних людей», «родова община», «плем'я», «суспільні відносини», «правила», «норми», складання речень-прикладів, ребусів, кросвордів на матеріалі розділу	<i>Пояснює</i> різницю між одиницями вимірювання історичного часу і співвідносить їх (рік – століття – тисячоліття) <i>Установлює</i> одночасність подій в історичному просторі, тривалість подій, явищ, процесів та їх часову віддаленість одних від одних (у межах теми, з допомогою вчителя)
2.1	Походження людини, розселення та спосіб життя первісних людей			
2.2	Соціум. Перші людські спільноти (община, рід, плем'я)			
2.3	Людина в суспільних відносинах: від первісності до сучасності			
2.4	Правила співжиття. Звичаї, традиції, релігія первісних			

	людей	відігравали в первісному суспільстві? Що означає жити в суспільстві? Яку роль відіграють правила в моєму/нашому житті?	<i>Учні зможуть виконувати практичні завдання, а саме:</i> -розв'язувати хронологічні задач/завдань із тем розділу. -робити креслення і позначки на лінії часу, пов'язані, зокрема, і з місцевою історією -читати легенди карти, опрацювання контурних карт за темами розділу <i>Виконувати творчі завдання, а саме:</i> (індивідуально, в парах/групах) Створювати уявну екскурсію етнографічними регіонами України, робити історико-літературний екскурс «Як облаштувати суспільне життя на безлюдному острові»; «Суспільство без правил» <i>Виконувати творчі завдання: проекти-презентації:</i> -Мистецтво первісних людей; -Історична візуальна реконструкція трипільського поселення	<i>Установлює</i> послідовність етапів первісності за допомогою лінії часу <i>Висловлює припущення</i> стосовно походження людини <i>Виявляє</i> чинники, що впливають на заняття людей, спосіб ведення господарства, соціальний устрій (клімат, географічне розташування, доступ до природних ресурсів) <i>Пояснює</i>, що таке суспільство, спільнота, <i>наводить</i> приклади спільнот з історії та сьогодення <i>Вирізняє та аналізує</i> суспільні відносини, <i>наводить приклади</i> <i>Розповідає</i> про появу правил співжиття людей та <i>визначає</i> їх призначення <i>Висловлює власне ставлення</i> щодо необхідності правил у людській спільноті та їх
2.5	Первісні люди на території України. Трипільська культура			
2.6	Практична робота. Духовний світ людини у первісні часи			
2.7	Урок узагальнення та корекції знань з Розділу 1. Людина і суспільство у первісні часи			

			-Значення для людства винаходів первісної доби -Пам'ятки первісної доби в музеях України та мого краю -Трипільська культура – пам'ятка світового значення -Звичаї, традиції, релігійні норми в житті людей у минулому і сьогоденні -Фронтальна робота (розповідь з елементами бесіди, обговорення); - Групова робота (створення алгоритму роботи над колективним проєктом/дослідженням історії родоvodu); Індивідуальна робота (презентації)	значення в суспільному житті <i>Визначає</i> на карті стоянки первісних людей на території України і територіальні межі Трипільської культури <i>Співвідносить</i> дані карти з іншими джерелами інформації (розповідь учителя, текст книжки, візуальні джерела тощо) <i>Описує і характеризує з допомогою вчителя</i> пам'ятку первісності, Трипільської культури <i>Послідовно викладає</i> інформацію про духовний світ людей за первісної доби, <i>будує виступ</i> із дотриманням структури <i>Оцінює</i> роль первісності для подальшого розвитку суспільства
3	Розділ 2. Людина і суспільство Давнього Сходу (9 годин)			
	Розділ 2. Людина і суспільство Давнього Сходу	Чому перші в історії людства держави	<i>Учні вміють робити повідомлення, а саме:</i>	<i>Встановлює</i> одночасність, тривалість подій, явищ,

3.1	Взаємодія людини і природи.	виникали в долинах великих річок?	Будівництво пірамід; величні споруди, винаходи Давнього Сходу	процесів у державах Давнього Сходу (у межах тем розділу з допомогою вчителя)
3.2	Практична робота. Екскурсія «Пам'ятки історії Давнього Сходу в музеях України, Європи і світу»	Де і як виникали давні держави?	<i>Учні виконують пошукові завдання:</i>	<i>Виявляє</i> (з допомогою вчителя) і пояснює виклики, які стоять перед людиною, суспільством у різних природних середовищах
3.3	Влада і держава в минулому і сьогоденні.	У чому особливості історичних джерел держав Давнього Сходу?	З'ясування значення, застосування та ілюстрування прикладами понять «релігія», «міфологія», «суспільна	<i>Розрізняє</i> природні, економічні, політичні, соціальні та культурні зміни в цивілізаціях Давнього Сходу та наводить приклади впливу цих змін на життя людини і суспільства в минулому і теперішньому
3.4	Метрополії та колонії	Як природно-географічні умови вплинули на світогляд людей Давнього Сходу?	<i>Учні виконують пошукові завдання, а саме:</i>	<i>Визначає</i> на карті територіальні межі, важливі територіальні зміни держав Давнього Сходу (у межах розділу)
3.5	Право і закон у житті держави і суспільства в минулому і сьогоденні	Яку роль відігравала релігія в житті людини? (на прикладі однієї з держав Давнього Сходу на вибір)	З'ясування способів пошуку та нагромадження інформації для характеристики цивілізаційного внеску народів Давнього Сходу у світову історію	<i>Співвідносить</i> дані карт із розповіддю учителя та текстом підручника
3.6	Практична робота. Уявний репортаж про повсякденне життя представників різних верств населення держав Давнього Сходу	Який внесок цивілізацій Давнього Сходу в історію людства? Навіщо потрібна влада в суспільстві?	<i>Учні вміють роботи, а саме:</i> Самостійний добір історичних/громадянознавчих джерел для розв'язання запропонованого завдання з тем розділу за заданими критеріями. Пошук і розрізнення первинних і вторинних джерел	<i>Визначає</i> ознаки, що
3.7	Духовний світ людини Давнього Сходу	Як люди взаємодіяли та взаємодіють із	Термінологічні вправи з визначення, застосування,	
3.8	Практична робота. Опис способу життя населення держав Давнього Сходу на основі історичних реконструкцій та історичних джерел			
3.9.	Урок узагальнення та корекції знань з Розділу 2.			

		владою? Як і навіщо створюють закони? Що пов'язує людину і державу? Яке значення наукових відкриттів та винаходів Давнього Сходу в минулому і тепер? Як жили та навчалися діти в державах Давнього Сходу? (на прикладі однієї держави на вибір) Яку роль відігравала писемність у державах Давнього Сходу?	ілюстрування прикладами понять <i>Учні виконують практичні завдання для розвитку критичного та системного мислення</i> Формулювання запитань до джерела в цілому та поданої в ньому інформації (у межах розділу) Розрізнення фактів і суджень в запропонованому тексті/медіатексті. Оцінка достовірності, надійності і повноти джерел Створення медіатексту з тем розділу для обговорення з однокласниками його особливостей Учні створюють хмарини слів, кластерів до понять. Складають ребуси, кросворди із тем розділу, вміють робити речення-приклади - Фронтальна робота (бесіда з елементами обговорення, коментоване читання тексту, вправи	пов'язують документи, артефакти (музейні об'єкти) та ілюстративний матеріал з історією Давнього Сходу (у межах розділу) <i>Пояснює</i> з допомогою вчителя зміст громадсько-політичних понять (зокрема, право/закон/держава/влада) на історичних прикладах; <i>застосовує</i> відповідні поняття в порівняльному описі історичних та сучасних дій та подій <i>Визначає</i> призначення влади в суспільстві та державі, зв'язок між владою і державою, <i>ілюструє</i> прикладами з минулого й сьогодення <i>Порівнює</i> поняття «право» і «закон» (з допомогою вчителя); <i>оцінює</i> право як регулятор суспільних відносин <i>Висловлює судження</i> щодо
--	--	--	---	--

			«Дискусія», «Мозковий штурм», інсценізація, «Метод-прес»); - Групова робота (робота в парах, трійках, малих або великих робочих групах: «Аналіз ситуацій», «Ажурна пилка», «Акваріум», груповий проєкт «Місто/село: минуле та сучасність»); Індивідуальна робота (робота з підручником, робота з джерелом/документом, проблемні запитання, складання хронологічної таблиці, робота зі шкалою часу, складання термінологічного словника). -Фронтальна робота (бесіда з елементами обговорення); -Групова робота (вправи «Корабель очікувань», «Мозковий штурм», «Вирішення проблем», «Займи позицію»); Індивідуальна робота	ролі права і закону в житті суспільства сьогодні і в минулому <i>Досліджує</i>, як погляди та потреби людей у минулому пов'язані з подіями їхнього життя, станом суспільства <i>Порівнює</i> однотипні пам'ятки історії та культури (писемності, архітектурних споруд, творів мистецтва) різних держав Давнього Сходу <i>Описує і характеризує</i> за певним алгоритмом пам'ятку історії та культури Давнього Сходу <i>Послідовно викладає</i> інформацію про спосіб життя населення, організацію суспільства та влади, духовний світ людей Давнього Сходу <i>Оцінює</i> внесок народів Давнього Сходу в історію людського суспільства
--	--	--	--	--

			(«Аналіз ситуації», «Аналіз джерел», «Навчаючись вчусь»; дослідницький проєкт: «Моя шкільна громада»);	
4.	Розділ 3. Людина і суспільство за античної Греції (14 годин)			
4.1	Вплив природно-географічних умов на спосіб життя та заняття населення Давньої Греції та її сусідів	Як у міфології відображені уявлення давніх греків про навколишній світ та особливості їхнього способу життя?	<i>Короткі повідомлення учнів</i> Герої грецьких міфів; одна з битв греко-перських війн; спосіб життя кіммерійців та скіфів	<i>Розташовує у хронологічній послідовності події історії античної грецької цивілізації та України цього періоду</i>
4.2	Кіммерійці, скіфи, сармати на українських землях, їхні взаємини з античними полісами Північного Причорномор'я	Чим відрізняються сучасні Олімпійські ігри від давньогрецьких? Що в них спільного?	<i>Пошукові завдання</i> З'ясування значення та застосування понять «поліс», «громадянин», «демос», «аристократія», «тиранія», «демократія», «права та обов'язки громадянина», «громадський простір»;	<i>Формулює причини, приводи, результати і наслідки історичних подій, явищ, процесів (у межах розділу з допомогою вчителя)</i>
4.3.	Суспільне, господарське та духовне життя населення в античних полісах Північного Причорномор'я	Яку добу називають «зустрічню цивілізацій»?	(самостійно та/або з допомогою вчителя). Створення хмарин слів, кластерів до понять; складання речень-прикладів, ребусів, кросвордів	<i>Розрізняє на карті історико-географічні об'єкти античної цивілізації; визначає на карті місця історичних подій (у межах розділу);</i>
4.4	Практична робота: Пам'ятки історії античної Греції, кіммерійців, скіфів та сарматів у музеях мого краю, України, Європи, світ	Самостійний добір джерел для характеристики суспільних змін у Давній		<i>позначає територіальні межі розселення кіммерійців, скіфів та сарматів, напрями Великої</i>
4.5	Демократія – загальнолюдська цінність. Давньогрецьке суспільство. Боротьба демосу і знаті	Навіщо мені/нам громадський		

4.6	Афінський та спартанський поліси	простір? Що може зробити громада для доступності громадського простору людей з особливими потребами чи маломобільних груп населення? У чому проявляється взаємозв'язок громадянина і держави?	Греції <i>Практичні завдання для розвитку критичного та системного мислення</i> Розв'язання/складання хронологічних задач/завдань на обчислення часу (у межах тем розділу з допомогою вчителя) Опрацювання карт/контурних Формулювання запитань до джерела в цілому та його окремих частин (у межах тем розділу) Визначення на карті положення історико-географічних об'єктів (у межах тем розділу) Застосування отриманої з різних джерел інформації про зв'язок минулого і теперішнього Учні можуть зробити у вигляді проектної роботи Історико-літературний екскурс «Грецьке суспільство за поемами Гомера»	грецької колонізації <i>Виявляє</i> чинники, що впливали на заняття людей, спосіб ведення господарства, соціальний устрій (клімат, географічне розташування, доступ до природних ресурсів) на Балканському півострові та в Північному Причорномор'ї <i>Використовує</i> пошукові системи для отримання інформації; <i>визначає</i> отриманої інформації для добору аргументів з допомогою вчителя; <i>формулює</i> запитання щодо достовірності інформації з різних джерел <i>Добирає</i> приклади, які розкривають поняття/терміни тем розділу <i>Пояснює</i> значення громадсько-політичних понять (зокрема,
4.7	Практична робота: Історичні портрети Перікла та Александра Великого			
4.8	Простір громадського життя у минулому і тепер			
4.9	Громадянин і держава: права та обов'язки.			
4.10	Духовне життя у Давній Греції. Античні Олімпійські ігри			
4.11	Як у міфології відображені уявлення давніх греків про навколишній світ та особливості їхнього способу життя?			
4.12	Практична робота. Афоризми та крилаті давньогрецькі вирази в українській мові			
4.13	Зустріч античної і давньосхідних цивілізацій			
4.14	Урок узагальнення та корекції знань з Розділу 3 Людина і суспільство за античної Греції			

				«демократія», «права», «право», «закон») з допомогою вчителя, застосовує відповідні поняття в порівняльному описі історичних та сучасних подій <i>Визначає</i> демократію як загальнолюдську цінність; <i>наводить приклади</i> проявів демократії в давньогрецькому суспільстві <i>Показує</i> на прикладах взаємозв'язок громадянина і держави <i>Пояснює</i>, що таке права та обов'язки громадянина і навіщо вони потрібні <i>Висловлює</i> власне ставлення до демократичного устрою суспільства, прав і обов'язків громадян <i>Наводить приклади і розповідає</i> про призначення об'єктів громадського простору в
--	--	--	--	--

				минулому і сучасності <i>Пояснює</i> з допомогою вчителя відмінності між громадським та особистим простором <i>Пояснює</i> потребу доступності громадського простору для людей з інвалідністю або маломобільних груп населення <i>Наводить</i> приклади історичних пам'яток античності на теренах України, проявів присутності античної спадщини в сьогоденні, <i>порівнює</i> однотипні пам'ятки історії та культури античної грецької цивілізації і пояснює їх значення <i>Описує і характеризує</i> історичні джерела, пам'ятки історії та культури, артефакти (музейні об'єкти) за певним алгоритмом
--	--	--	--	---

				<i>Формулює оцінні судження про вчинки історичних осіб, події, явища, процеси з урахуванням отриманих знань та власного досвіду (у межах тем розділу)</i> <i>Оцінює внесок античної грецької цивілізації, кімерійців, скіфів та сарматів у світову історію</i>
5.	Розділ 4. Людина і суспільство за Стародавнього Риму (11 годин)			
5.1	Вплив природно-географічних умов на спосіб життя та заняття населення Стародавнього Риму та його сусідів	Які події, природні чинники впливають на людей, їхні заняття і спосіб життя?	Короткі повідомлення учнів Розповідь про одного з давньоримських богів, значення давньоримського крилатого виразу <i>Пошукові завдання</i> З'ясування значення, застосування та ілюстрування прикладами понять «республіка», «державна влада», «політичний устрій», «орган влади», «патриції», «плебеї», «християнство», «Велике переселення народів» (самостійно та/або з допомогою вчителя). Створення хмарин слів,	Установлює послідовність подій історії Стародавнього Риму за допомогою лінії часу <i>Встановлює одночасність подій</i> у державах Давнього Сходу та Стародавнього Риму, тривалість подій, явищ, процесів (у межах розділу з допомогою вчителя) <i>Описує перебіг історичних подій</i> Стародавнього Риму <i>Виявляє і розрізняє</i> з допомогою вчителя причини, результати і наслідки важливих
5.2	Політичний устрій суспільства: від минулого до сучасності. Органи влади в державі, їх повноваження	Як люди творять історію? Яка інформація дає змогу пояснити	Короткі повідомлення учнів Розповідь про одного з давньоримських богів, значення давньоримського крилатого виразу <i>Пошукові завдання</i> З'ясування значення, застосування та ілюстрування прикладами понять «республіка», «державна влада», «політичний устрій», «орган влади», «патриції», «плебеї», «християнство», «Велике переселення народів» (самостійно та/або з допомогою вчителя). Створення хмарин слів,	Установлює послідовність подій історії Стародавнього Риму за допомогою лінії часу <i>Встановлює одночасність подій</i> у державах Давнього Сходу та Стародавнього Риму, тривалість подій, явищ, процесів (у межах розділу з допомогою вчителя) <i>Описує перебіг історичних подій</i> Стародавнього Риму <i>Виявляє і розрізняє</i> з допомогою вчителя причини, результати і наслідки важливих
5.3	Римська республіка. Державна влада і людина. Права та обов'язки римського громадянина	безперервність та зміни в історії й сьогоденні? Як змінювалися		
5.4	Проблеми демократії в минулому та сьогоденні. Падіння республіки і встановлення імперії	освіта і школа від минулого до сьогодення?		

5.5	Духовний світ людей Давнього Риму		кластерів до понять, складання речень, ребусів, кросвордів із тем розділу <i>Практичні завдання для розвитку критичного та системного мислення</i>	історичних подій <i>Виокремлює на карті</i> історико-географічні об'єкти Стародавнього Риму, <i>визначає на карті</i> місця історичних подій (у межах розділу); <i>позначає</i> територіальні межі розселення давніх слов'ян, напрямки Великого переселення народів <i>Виявляє чинники</i> (клімат, географічне розташування, доступ до природних ресурсів), що вплинули на заняття і світогляд людей, організацію влади і соціальний устрій <i>Пояснює</i> значення понять (зокрема, «державна влада», «політичний устрій», «органи влади»); <i>застосовує</i> відповідні поняття в порівняльному описі історичних та сучасних дій та подій <i>Описує</i> повноваження окремих органів влади
5.6	Практична робота. Військове мистецтво давніх римлян і слов'ян			
5.7	Громадський простір у Римі			
5.8	Розпад Римської імперії. Початок Великого переселення народів		Розв'язання/складання хронологічних задач/завдань з обчислення часу (у межах теми з допомогою вчителя) Опрацювання карт/контурних карт за темами розділу Формулювання запитань до історичного джерела з теми розділу Аналіз, синтез, застосування інформації з історичних/ громадянознавчих джерел для порівняння республіки та імперії в Римі, пояснення сутності і наслідків військової експансії Риму Виявлення причин та наслідків християнізації Римської імперії Формулювання суджень про призначення об'єктів	
5.9	Практична робота. Віртуальна екскурсія Давнім Римом			
5.10	Матеріальне, суспільне і духовне життя давніх слов'ян			
5.11	Урок узагальнення та корекції знань з Розділу 4. Людина і суспільство за Стародавнього Риму			

			громадського простору Стародавнього Риму; про діяльність історичних осіб (у межах тем розділу) Складання порівняльних, причиново-наслідкових схем, таблиць, інфографіки з тем розділу Самостійний добір джерел для виконання завдань із тем розділу Опис повноважень органів державної влади Усний опис/складання схеми «Гілки влади в Україні» - Фронтальна (бесіда з елементами обговорення, коментоване читання тексту, вправи «Займи позицію», «Незакінчені речення», «Метод-прес»); - Групова (робота в трійках, малих або великих робочих групах: «Мозковий штурм», «Снігова куля», груповий проєкт «Повсякденне життя у нашій громаді»);	стародавніх і сучасних держав; <i>розрізняє</i> повноваження органів влади і приватних осіб <i>Висловлює власне</i> ставлення до ролі державних органів у житті суспільства <i>Використовує в поясненнях інформацію</i> з різних джерел, зокрема тексти та відеоматеріали, музейні експозиції, власні спостереження <i>Формулює</i> запитання різного типу до тексту/медіатексту, візуальних джерел <i>Визначає</i> придатність отриманої інформації для добору аргументів із допомогою вчителя <i>Описує і характеризує</i> пам'ятки історії та культури Давнього Риму за певним алгоритмом <i>Групує</i> історичні пам'ятки римської цивілізації та
--	--	--	---	--

			Індивідуальна (робота з підручником, робота з джерелом, складання хронологічної таблиці, робота зі шкалою часу, розв'язання хронологічних завдань, складання словника;	слов'ян на теренах України за обраним критерієм, <i>визначає</i> прояви присутності їх спадщини в сьогоденні <i>Добирає</i> інформацію про історичних осіб за заданими критеріями <i>Формулює оцінні судження</i> про вчинки історичних осіб, події, явища, процеси на основі наведених фактів (у межах розділу) <i>Оцінює</i> внесок Римської цивілізації в історію людства
6	Розділ 5. Людина в природі, суспільстві, громаді, державі			
	Розділ 5. Людина в природі, суспільстві, громаді, державі	Чому людина має берегти навколишнє середовище?	<i>Короткі повідомлення учнів</i> Значення природи та її ресурсів для людини, взаємозв'язок повсякденного життя, потреб людини і стану довкілля; освітній заклад, академічна доброчесність; права людини, толерантність	<i>Наводить</i> приклади впливу діяльності людини на навколишнє середовище в часі і просторі, взаємодії людини та природи
6.1.	Вплив людини на довкілля в минулому і тепер	Сталий розвиток – обмеження чи ощадливість?	Потреб людини і стану довкілля; освітній заклад, академічна доброчесність; права людини, толерантність	<i>Визначає</i> наслідки впливу людини на довкілля у минулому і сьогодні
6.2.	Сталий розвиток – від ідеї до повсякдення. Глобальні цілі і поведінка людини	Чому цілі сталого розвитку є глобальними?	<i>Пошукові завдання</i>	<i>Критично осмислює</i> ризики, пов'язані із
6.3	Спільнота, громада в минулому і тепер.	Чому варто	З'ясування значення,	

	Самоврядування. Громадські ініціативи	перебудувати власне життя на засадах сталого розвитку? Які моделі поведінки є дружніми до навколишнього середовища?	застосування та ілюстрування прикладми понять «сталий розвиток», «Глобальні цілі сталого розвитку», «природні ресурси», «громадські ініціативи», «академічна добročесність». Створення хмарин слів, кластерів до понять	шкодою для навколишнього середовища <i>Розповідає</i> про цілі сталого розвитку <i>Обговорює</i> те, як громадяни та уряди можуть сприяти сталому розвитку
6.4.	Шкільна спільнота. Правила та процедури освітнього закладу. Академічна добročесність			
6.5.	Становлення прав людини. Права людини як загальнолюдська цінність.			<i>Діє</i> для збереження навколишнього середовища
6.6.	Урок узагальнення та корекції знань з Розділу 5. Людина в природі, суспільстві, громаді, державі	Що таке самоідентифікація людини? У чому полягає небезпека замовчування порушення прав людини/дитини? Що означає поціновувати права людини? Чому права людини є основою демократії? Яку роль відіграє ініціатива людини в захисті власних прав та інтересів? Що для мене	<i>Практичні завдання</i> Інтерв'ювання батьків/представників родини, однокласників: Як можна реалізувати ідеї сталого розвитку - Фронтальна (бесіда з елементами обговорення, дискусія); - Групова (робота в парах, рольова гра, вправа «Карусель», «Коло ідей»); Індивідуальна (робота з джерелом, робота з підручником, укладання таблиці, проблемні завдання, укладання словника);	<i>Бере до уваги</i> і зважає у власній поведінці на інтереси класної та інших спільнот, до яких належить <i>Оперує</i> поняттям «самоврядування», <i>наводить приклади</i> з історії та сьогодення Спільно з однолітками <i>усвідомлено бере участь</i> у громадських заходах <i>Аналізує</i> правила та процедури закладу освіти з погляду дотримання прав людини (зокрема, недискримінації) та поваги

		значить громада? Про що розповідає Статут нашої школи? Як ми творимо історію і майбутнє? Як минуле впливає на майбутнє?		до гідності людини <i>Визначає</i> способи власної співучасті в житті класу/закладу освіти/родини/місцевої спільноти <i>Характеризує</i> академічну доброчесність як чесноту людини <i>Дотримується</i> принципів академічної доброчесності в навчанні та повсякденному житті <i>Пояснює</i>, чому і якими правами від народження наділена кожна людина <i>Обговорює</i> важливість поваги прав людини всіма людьми <i>Обґрунтовує</i> необхідність захищати права людини і громадянина та дотримуватися обов'язків громадянина; небезпеку замовчування порушення прав людини <i>Наводить приклади</i> забезпечення і порушення
--	--	---	--	---

				прав людини/дитини; протидії порушенням прав людини <i>Називає порядок дій у випадку порушення прав дитини</i> <i>Визнає</i> відповідальність за свою поведінку, якщо вона призводить до порушення гідності інших людей чи до неможливості реалізації їх прав <i>Пояснює</i>, що таке толерантність (з допомогою вчителя), <i>наводить приклади її прояву</i> <i>Визначає</i> види дискримінації <i>Наводить історичні та сучасні приклади виявів дискримінації та її подолання</i> <i>Виявляє</i> мову ворожнечі <i>Виявляє</i> взаємозв'язки людини і суспільства, людини і держави, суспільства і держави у
--	--	--	--	--

				минулому і сучасності, <i>наводить приклади з історії та сьогодення</i> <i>Оцінює</i> вплив діяльності конкретної людини на спільноту, суспільство, державу
--	--	--	--	---

Досліджуємо історію і суспільство інтегрований курс, 6 клас

Всього – 68 годин

1 семестр 34 години, 2 год. на тиждень

2 семестр 34 годин, 2 год. на тиждень

№ уроку	Дата проведення	Теми уроку	Очікувані результати	Дистанційне	Примітки	Д.з
І семестр						
Вступ. Людина. Суспільство. Історія.						
1.		Людина, суспільство, держава: історія та сьогодення	<i>Пошукові завдання</i> З'ясування значення, застосування та ілюстрування			Прочитай підручник § 1 стор. 6-10
2.		Тяглість і тривалість історії. Час і простір в історії	прикладами понять «стародавній світ», «ера», «археологія» <i>Практичні завдання з розвитку критичного та системного</i>			Прочитай підручник § 2 стор. 11-15

			<i>мислення</i> Розв'язання/складання хронологічних задач/завдань з обчислення часу, встановлення тривалості			
Розділ 1. Людина і суспільство у первісні часи						
3.		Походження людини, розселення та спосіб життя первісних людей	<i>Короткі повідомлення учнів</i> Первісні мисливці, землероби, скотарі, ремісники; винаходи первісної доби, їх вплив на спосіб життя людей <i>Пошукові завдання</i> З'ясування значення та застосування понять «кам'яний вік», «homo sapiens (людина розумна)», «стоянка первісних людей», «родова община», «плем'я», «суспільні відносини», «правила», «норми»,			Прочитай підручник § 3 стор. 15-20
4.		Соціум. Перші людські спільноти (община, рід, плем'я)				Прочитай підручник § 4 стор. 20-24
5.		Людина в суспільних відносинах: від первісності до сучасності				Творчі завдання
6.		Правила співжиття. Звичаї, традиції, релігія первісних людей				Творчі завдання
7.		Первісні люди на території України. Трипільська культура				Прочитай підручник § 5 стор. 24-31
8.		Практична робота. <i>Духовний світ людини у первісні часи</i>				Прочитай підручник § 6 стор. 31-35

9.		Практична робота. <i>Суспільні відносини в первісному світі.</i>	складання речень-прикладів, ребусів, кросвордів на матеріалі розділу			Прочитай підручник § 7 стор. 35-39
10.		Урок узагальнення та корекції знань з Розділу 1. Людина і суспільство у первісні часи	Самостійний добір історичних/громадян ознавчих джерел для розв'язання запропонованого завдання за заданими критеріями з тем розділу <i>Практичні завдання з розвитку критичного та системного мислення</i> Розв'язання/складання хронологічних задач/завдань із тем розділу Опрацювання карт/контурних карт за темами розділу Письмовий/усний опис способу життя первісних людей на основі історичних реконструкцій та			Творчі завдання

			речових джерел Аналіз візуальних джерел щодо релігійних вірувань і мистецтва первісних людей (за запропонованим алгоритмом) Характеристика пам'яток Трипільської культури (за запропонованим алгоритмом або з допомогою вчителя) Зіставлення даних карти з текстом підручника та іншими джерелами для пояснення впливу природного середовища на спосіб життя первісних людей			
Розділ 2. Людина і суспільство Давнього Сходу						
11.		Взаємодія людини і природи.	<i>Короткі повідомлення учнів Будівництво пірамід;</i>			Прочитай підручник § 8 стор.

			величні споруди, винаходи Давнього Сходу Пошукові завдання			40-45
12.		Практична робота. Екскурсія «Пам'ятки історії Давнього Сходу в музеях України, Європи і світу»	З'ясування значення, застосування та ілюстрування прикладми понять			Творчі завдання
13.		Влада і держава в минулому і сьогоденні.	«релігія», «міфологія», «суспільна верства», «закон», «колонія», «метрополія», «Біблія», «буддизм», «імперія», «влада», «право», «закон» (самостійно та/або з допомогою вчителя).			Прочитай підручник § 9 стор. 46-50
14.		Практична робота. Метрополії та колонії	Створення хмарин слів, кластерів до понять. Складання ребусів, кросвордів із тем розділу, речень- прикладів			Творчі завдання
15.		Практична робота. Уявний репортаж про повсякденне життя представників різних верств населення держав Давнього Сходу	З'ясування способів пошуку та нагромадження			Творчі завдання
16.		Практична робота. Держави Месопотамії				Прочитай підручник §10 стор. 50-56
17.		Практична робота. «Ізраїльсько- Юдейське Царство». Фінікія. Культура Месопотамії.				Творчі завдання Прочитай підручник §11 стор. 56-61
18.		Практична робота. Стародавній Китай				Прочитай підручник §12 стор. 61-67

19.		Практична робота. <i>Стародавня Індія. Держава Харанні.</i>	інформації для характеристики цивілізаційного внеску народів Давнього Сходу у світову історію			Прочитай підручник §13 стор. 68-74
20.		Право і закон у житті держави і суспільства в минулому і сьогоденні				Прочитай підручник §14 стор. 74-79
21.		Духовний світ людини Давнього Сходу				Прочитай підручник §15 стор. 80-86
22.		Практична робота. <i>Опис способу життя населення держав Давнього Сходу на основі історичних реконструкцій та історичних джерел</i>				Творчі завдання
23.		Практична робота. <i>Розвиток архітектури і мистецтва в країнах Давнього Сходу.</i>				Прочитай підручник §16 стор. 86-93
24.		Урок узагальнення та корекції знань з Розділу 2. Людина і суспільство Давнього Сходу				Завдання на повторення
Розділ 3. Людина і суспільство за античної Греції						
25.		Вплив природно-географічних умов на спосіб життя та заняття населення	<i>Короткі повідомлення учнів</i>			Прочитай підручни

		Давньої Греції та її сусідів	Герої грецьких міфів; одна з битв греко-перських війн; спосіб життя кіммерійців та скіфів			к §17 стор. 94-99
26.		Практична робота. <i>Греція у VIII-VI ст. до н.е.</i>	<i>Пошукові завдання</i> З'ясування значення та застосування			Прочитай підручник §18 стор. 100-104
27.		Практична робота. <i>Велика грецька колонізація.</i>	понять «поліс», «громадянин», «демос», «аристократія», «тиранія»,			Прочитай підручник §19 стор. 104-108
28.		Суспільне, господарське та духовне життя населення в античних полісах Північного Причорномор'я	«демократія», «права та обов'язки громадянина»,			Творчі завдання
29.		Практична робота: <i>Пам'ятки історії античної Греції, кіммерійців, скіфів та сарматів у музеях мого краю, України, Європи, світ</i>	«громадський простір»; (самостійно та/або з допомогою вчителя). Створення хмарин слів,			Творчі завдання
30.		Демократія – загальнолюдська цінність. Давньогрецьке суспільство. Боротьба демосу і знаті	кластерів до понять; складання речень-прикладів, ребусів,			Творчі завдання
31.		Практична робота. Урок узагальнення та корекції знань.	кресвордів Самостійний добір			Творчі завдання
32.		Афінський поліс	джерел для характеристики			Прочитай підручник

			суспільних змін у Давній Греції			к §20 стор. 109- 114
33.		Спартанський поліс				Прочитай підручни к §21 стор. 114- 120
34.		Простір громадського життя у минулому і тепер				Творчі завдання
35.		Кіммерійці, скіфи, сармати на українських землях, їхні взаємини з античними полісами Північного Причорномор'я				Прочитай підручни к §22-23 стор. 120- 127
36.		Практична робота. <i>Віртуальна екскурсія. Спадщина античності в сьогоденні. Урок узагальнення та корекції знань</i>				Творчі завдання
37.		Практична робота. <i>Громадянин і держава: права та обов'язки. Греко-Перські війни.</i>				Прочитай підручни к §24 стор. 128- 132
38.		Зустріч античної і давньосхідних цивілізацій. Утвердження демократії в Афінах.				Прочитай підручни к §25 стор. 133-

					137
39.		Духовне життя у Давній Греції. Античні Олімпійські ігри			Прочитай підручни к §27 стор. 143- 146
40.		Практична робота. Як у міфології відображені уявлення давніх греків про навколишній світ та особливості їхнього способу життя?			Творчі завдання
41.		Практична робота. Системи виховання в Спарті і Афінах.			Творчі завдання
42.		Практична робота. Афоризми та крилаті давньогрецькі вирази в українській мові			Творчі завдання
43.		Держава Александра Македонського			Прочитай підручни к §28 стор. 147- 151
44.		Елліністичні держави			Прочитай підручни к §29-30 стор. 151- 158
45.		Урок узагальнення та корекції знань з Розділу 3. Людина і			Творчі завдання

		суспільство за античної Греції				
Розділ 4. Людина і суспільство за Стародавнього Риму						
46.		Вплив природно-географічних умов на спосіб життя та заняття населення Стародавнього Риму та його сусідів	Розрізняє природні, економічні, соціальні, технологічні та культурні зміни та наводить приклади їх впливу на життя людини і суспільства в минулому і теперішньому Пояснює, як життя людини і суспільства залежить від природних змін, науково-технічних винаходів, соціальних обставин Виявляє чинники, що впливають на заняття людей, спосіб ведення господарства, соціальний устрій (клімат, географічне розташування, доступ до природних			Прочитай підручни к §31 стор. 159-164
47.		Практична робота. Рим та Карфаген.				Творчі завдання
48.		Політичний устрій суспільства: від минулого до сучасності. Органи влади в державі, їх повноваження				Творчі завдання
49.		Римська республіка. Державна влада і людина. Права та обов'язки римського громадянина				§32 стор. 164-170
50.		Проблеми демократії в минулому та сьогоденні. Падіння республіки і встановлення імперії				Прочитай підручни к §33-34 стор. 171-177
51.		Урок корекції та узагальнення знань				Завдання на повторення
52.		Період Римської імперії				Прочитай підручни к §35 стор. 178-

			ресурсів)			182
53.		Духовний світ людей Давнього Риму	<i>Використовує в поясненнях інформацію з різних джерел, зокрема тексти та</i>			Прочитай підручник §36 стор. 182-186
54.		Практична робота. <i>Військове мистецтво давніх римлян і слов'ян</i>	відеоматеріали, усні історичні свідчення, музейні експозиції,			Творчі завдання
55.		Громадський простір у Римі	власні спостереження <i>Формулює висновок, оцінні судження на основі наведених фактів</i>			Прочитай підручник §37 стор. 187-191
56.		Розпад Римської імперії. Початок Великого переселення народів	<i>Визначає придатність отриманої інформації для добору аргументів з допомогою вчителя</i>			Прочитай підручник §38 стор. 192-196
57.		Практична робота. <i>Виникнення християнства.</i>	<i>Послідовно викладає інформацію, будує виступ із дотриманням структури</i>			Прочитай підручник §39 стор. 196-201
58.		Практична робота. <i>Віртуальна екскурсія Давнім Римом</i>				Прочитай підручник §40 стор. 202-

						208
59.		Матеріальне, суспільне і духовне життя давніх слов'ян				Прочитай підручник §42-43 стор. 213-222
60.		Урок узагальнення та корекції знань з Розділу 4. Людина і суспільство за Стародавнього Риму				Творчі завдання
Розділ 5. Людина в природі, суспільстві, громаді, державі						
61.		Вплив людини на довкілля в минулому і тепер	<i>Наводить приклади етнічного, релігійного, культурного та іншого розмаїття в Україні та світі в минулому і сьогоденні</i>			Прочитай підручник §44-45 стор. 226-229
62.		Сталий розвиток – від ідеї до повсякдення. Глобальні цілі і поведінка людини				Творчі завдання
63.		Спільнота, громада в минулому і тепер. Самоврядування. Громадські ініціативи	<i>Пояснює причини та наслідки розмаїття в сучасній Україні, аналізує культурне розмаїття України та світу</i>			Прочитай підручник §46 стор. 230-233
64.		Шкільна спільнота. Правила та процедури освітнього закладу. Академічна доброчесність	<i>Висловлює власне ставлення про культурне розмаїття</i>			Прочитай підручник §47 стор. 234-

			та його цінність для суспільства, виявляє зацікавленість переконаннями інших людей <i>Визначає на карті</i> положення географічних об'єктів, культурно-історичних пам'яток, місця історичних подій <i>Позначає</i> розміщення об'єктів на карті, <i>прокладає</i> уявні маршрути, визначає відстані <i>Описує і характеризує</i> за певним алгоритмом пам'ятку природи, історії та культури <i>Порівнює</i> однотипні пам'ятки історії, природи та культури і пояснює їх значення Послідовно <i>викладає</i> інформацію, <i>будує</i>			238
--	--	--	---	--	--	-----

			виступ із дотриманням структури <i>Дотримується</i> визначених правил і пропонує у разі потреби зміни до них під час організації подорожей для пізнання пам'яток історії та культури, туристичних об'єктів, а також для прогулянок і відпочинку <i>Оцінює</i> значення події, явища, цінність пам'ятки культури для конкретного історичного періоду <i>Пояснює</i>, як погляди та потреби людей сьогодні і в минулому пов'язані з подіями їхнього життя, станом суспільства, як пов'язані минуле,			
--	--	--	--	--	--	--

			теперішнє і майбутнє в житті кожної людини і суспільства у цілому			
65.		Становлення прав людини. Права людини як загальнолюдська цінність.				Прочитай підручни к §48-49 стор. 238- 244
66.		Урок узагальнення та корекції знань з Розділу 5. Людина в природі, суспільстві, громаді, державі				
67.		Як живе різноманітне суспільство				Прочитай підручни к §50 стор. 244- 248
68.		Подорож шляхами минулого і сьогодення				Прочитай підручни к §51 стор. 249- 256

III. Перелік навчально-методичного та матеріально-технічного забезпечення навчального процесу

1. Модельна навчальна програма «Досліджуємо історію і суспільство. 5-6 класи (інтегрований курс)» для закладів загальної середньої освіти (автори Пометун О.І., Ремех Т.О., Малієнко Ю.Б., Мороз П.В.)

2. Онлайн засоби:

- Додатки Google Клас, GoogleMeet, Google Календар, Google Диск, Google Документи, Google Таблиці, Google Форми, Google Презентації, GoogleKeep, Google Сайти, GoogleJamboard
- ClassTime
- Кахут
- Answer Garden – сервіс для створення хмари слів

IV. Система оцінювання результатів навчання

Система оцінювання результатів навчання базується на положеннях рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України 02 серпня 2024 р за. № 1093. Зважаючи на особливості змісту та види навчальної діяльності, передбачені модельною навчальною програмою курсу «Досліджуємо історію і суспільство. 5-6 класи (інтегрований курс)»:

Характеристика результатів навчальної діяльності:

Навчальний предмет/інтегрований курс	Результати навчання	Рівень досягнення результатів навчання		
		I семестр	II семестр	Рік
Вступ до історії та громадянської освіти	Група 1. Орієнтується в історичному часі та просторі, виявляє взаємозв'язки подій і явищ			
	Група 2. Працює з інформацією історичного та суспільствознавчого змісту			
	Група 3. Виявляє здатність до співпраці, толерантність, громадянську позицію			
	Загальна оцінка результатів навчання			

Загальні критерії оцінювання результатів навчання учнів 5-6 класів, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти

Рівні результатів навчання	Бал	Загальна характеристика
І. Початковий	1	Учень/учениця сприймає і розпізнає інформацію, отриману від учителя (інших осіб); відповідає на прості запитання за змістом почутого / прочитаного, ч припускається суттєвих змістових і логічних помилок; виконує частину простих завдань / навчальних дій за наданим зразком за допомогою вчителя; передає інформацію, намагається висловлювати свої думки, використовуючи короткі однотипні фрази.
	2	Учень/учениця відтворює незначну частину Інформації, отриману від учителя або із запропонованих джерел; знаходить у почутому / прочитаному часткові відповіді на прості запитання; припускається змістових і логічних помилок; виконує прості завдання / навчальні дії за наданим зразком з допомогою вчителя; показує свою зацікавленість до ідей, висловлених іншими, “комунікує з іншими за потреби, використовує прості однотипні фрази.
	3	Учень/учениця відтворює частину Інформації, отриманої від учителя або із запропонованих джерел; знаходить у почутому / прочитаному часткові відповіді на запитання; припускається незначних змістових і логічних помилок; виконує завдання / навчальні дії за наданим зразком з допомогою вчителя; долучається до роботи в групі. Висловлює свої думки простими фразами/ реченнями; просить надати зворотний зв'язок щодо ступеня розуміння та сприйняття запропонованого.
ІІ. Середній	4	Учень/учениця відтворює за зразком основну інформацію, отриману із запропонованих джерел; висловлює свої думки, використовуючи отриману інформацію; може пояснити окремі поняття/терміни/навчальні дії; виконує завдання /навчальні дії за зразком під керівництвом учителя; виконує обов'язки, розподілені в групі; використовує прості фрази/речення; сприяє спілкуванню та може надати пояснення у межах запропонованої теми.
	5	Учень/учениця застосовує частково основну інформацію, отриману від учителя або із запропонованих джерел, для виконання навчальних завдань і вирішення

		проблемних ситуацій; знаходить у почутому/прочитаному відповіді на прості запитання; може пояснити основні поняття / явища / навчальні дії; виконує навчальні дії за запропонованим алгоритмом, за потреби звертаючись по допомогу; розпізнає проблемні ситуації з допомогою вчителя; виконує завдання в групі відповідно до своєї ролі; підтримує спілкування в межах запропонованої теми, використовує прості фрази/речення.
	6	Учень/учениця застосовує інформацію, отриману від учителя або із запропонованих джерел, для виконання навчальних завдань і вирішення проблемних ситуацій; розуміє і пояснює основні поняття / явища/ навчальні дії, наводить прості приклади; виконує навчальні дії за запропонованим алгоритмом самостійно; розпізнає проблемні ситуації і висловлює припущення щодо розв'язання їх з допомогою вчителя; виконує спільне завдання в групі відповідно до визначених обов'язків та своєї ролі; спілкується у межах запропонованої теми, використовує прості фрази/речення.
III. Достатній	7	Учень/учениця знаходить у запропонованих джерелах потрібну інформацію для виконання навчальних завдань і вирішення проблемних ситуацій; відповідає на окремі запитання за опрацьованою інформацією; перетворює один вид інформації в інший за зразком; наводить окремі аргументи й приклади на підтвердження висловленої думки; виконує репродуктивні й Частково-пошукові види навчальної діяльності за запропонованим алгоритмом або в співпраці з однокласниками; розпізнає проблемні ситуації, розв'язує їх відомим способом з допомогою вчителя; співпрацює в групі, виконуючи навчальні завдання. Долучається до спілкування в межах запропонованої теми та визначає завдання через поставлені запитання.
	8	Учень/учениця аналізує інформацію, отриману з обраних джерел, зіставляє, порівнює та групує її за заданою ознакою; вирізняє проблемні ситуації, відповідає на запитання за опрацьованою інформацією; перетворює один вид інформації в інший; наводить певні аргументи, доповнює думку/відповіді однокласників,

		виконує окремі пошукові, дослідницькі та/або творчі навчальні дії, розв'язує проблемні ситуації відомими способами з опосередкованою допомогою вчителя; активно співпрацює з іншими, виконуючи навчальні завдання, визначає свої завдання в груповій роботі; запрошує до спілкування, чітко формулюючи питання та пріоритети для обговорення та у межах запропонованої теми.
	9	Учень/учениця аналізує інформацію, отриману з різних джерел; вирізняє проблемні ситуації; добирає прийнятний із запропонованих способів для її унаочнення й візуалізації; наводить аргументи та доречні приклади щодо висловленої думки; виконує пошукові (дослідницькі) та творчі завдання; розв'язує проблемні ситуації засвоєними раніше способами, пропонує нові способи розв'язання з опосередкованою допомогою вчителя; активно співпрацює з іншими, виконуючи типові та нетипові завдання. Ініціює спілкування та обмінюється інформацією у межах запропонованої теми.
IV. Високий	10	Учень/учениця виокремлює істотну й потрібну інформацію, отриману із різних самостійно вибраних джерел; вирізняє проблемні ситуації, оцінює інформацію за заданими критеріями; ставить запитання; встановлює логічні зв'язки між об'єктами, фактами, явищами; застосовує здобуті знання й практичні вміння в різних навчальних ситуаціях; здійснює різні види діяльності, пропонує кілька способів розв'язання проблемної ситуації самостійно, у парі або групі; розвиває ідеї/думки учасників спілкування в межах запропонованої теми та намагається укласти їх у цілісну логічну лінію, розглядаючи різні сторони проблеми.
	11	Учень/учениця узагальнює інформацію, отриману з різних джерел, оцінює її за визначеними критеріями; знаходить інформацію й аналізує її; висловлює власну позицію, аргументує її, робить висновки; застосовує здобуті знання й практичні вміння в нестандартних ситуаціях; здійснює різні види діяльності, аналізує власні навчальні дії самостійно, у парі або групі; конструктивно взаємодіє у групі; узагальнює головний зміст почутого під час спілкування у межах запропонованої теми; обирає оптимальний спосіб взаємодії з іншими для вирішення спільних

		навчальних завдань.
	12	Учень/учениця оцінює отриману інформацію, отриману з різних джерел, порівнює та зіставляє її; використовує усвідомлено інформацію в різних ситуаціях; застосовує здобуті знання й практичні вміння, усвідомлює ризики і прогнозує наслідки; здійснює різні види діяльності самостійно, у парі або групі; аналізує власні навчальні дії, планує свій подальший навчальний поступ; ініціює, планує та організує співпрацю в групах для досягнення навчальних цілей, виконання дослідницьких / творчих завдань; виступає посередником у спілкуванні у межах запропонованої теми, демонструє толерантність до різних точок зору і надає роз'яснення за потреби іншим учасникам.

V. Література та інформаційні ресурси:

1. Підручник: “Досліджуємо історію і суспільство. 5-6 класи (інтегрований курс)” для закладів загальної середньої освіти (авт. Пометун О. І., Ремех Т. О., Малієнко Ю. Б., Мороз П. В.).

2. Інтернет-ресурси :

<https://histography.io/>

<https://www.historypin.org/en/>

«Моя Україна» – мобільний додаток

https://www.youtube.com/playlist?list=PLNHlpbN2c0aQy8_QyJMFqV_VUTXboh8DN

<http://vlada.pp.ua/goto/aHR0cDovL25vdmFzaGtvbGEuY29tLnVhLw==/>

<https://prometheus.org.ua/courses-catalog/http://vlada.pp.ua/goto/aHR0cDovL25vdmFzaGtvbGEuY29tLnVhLw==/>

3. Спеціалізовані історичні ресурси:

- *Історія та гуманітарні дисципліни* (ukrhyst.at.ua/),
- *"Історична правда"* (istpravda.com.ua/),
- *"Український історичний портал"* (history.com.ua/),
- *MilitaryUkraine Воєнно-історичний форум* (forum.milua.org/),
- *Історія цивілізацій* (histori.com.ua/news.php),
- *Історія українського козацтва* (cossackdom.com),

- • *Україна Incognita: Історичний веб-проект* ([incognita. day.kiev. ua/](http://incognita.day.kiev.ua/)),
- • *Архіви України* (archives.gov.ua/),
- • *Український інститут національної пам'яті* (memory.gov.ua/),
- • *Український центр вивчення історії Голокосту* ([holocaust. kiev.ua/](http://holocaust.kiev.ua/)),
- • *"Український воєнно-історичний портал"* (milua.org/),
- • *Historians.in.ua* (historians.in.ua/)
- • *Електронний архів українського визвольного руху* ([avr.org. ua/](http://avr.org.ua/)).